

Georgi Konstantinov
(Bulgaria, Sofia, PEN Club)

Leda Mileva's Cathedral-like Finesse (On the Occasion of the Poet's 100th Anniversary)

Abstract: This article is dedicated to the 100th anniversary of the renowned Bulgarian writer of children's books and cultural figure Leda Mileva. Bearing the creative genes of her famous father Geo Milev, who left us his immortal poem *September*, Leda Mileva has continued to illuminate the glorious family name with her talent. This talk does not make a claim to provide an analysis and literary assessment of Leda Mileva's children's books. Her poems – *White Bunny*, *Two Little Paths*, *The Umbrella*, *Autumn Carnival*, and many others are known to thousands of readers across generations.

The author of this talk, the poet Georgi Konstantinov, has tried to depict the great poet Leda Mileva through his personal memory of her, pointing out not only her poetic talent and her impressive involvement in cultural life – as chairman of the Bulgarian PEN Club, director of the Bulgarian Television, Permanent Representative to UNESCO, chairman of the Union of Bulgarian Translators, among others – but also her artistic aura and sense of humour, her noble and sympathetic attitude to her fellow writers and to all her acquaintances. The author makes an important revelation: that in the long life of the great poet her poetic gift, her dignified physical appearance and her philanthropy have always gone hand in hand.

Георги Константинов
(България, София, ПЕН-клуб)

Катедралният финес на Леда Милева (по случай 100-годишнината от рождението на поетесата)

Познавахме се, и то от много години, в началото – официално, после – доста по-отблизо.... Незабравимата Леда Милева . Или само Леда...

Тя беше моят пръв директор и наставник по време на твърде неопитното ми редакторство в Българската телевизия, а след 5-6 години заживяхме в една и съща жилищна кооперация. Канила ме е неведнъж, по нейни думи „на чаша чай”, шест етажа по-долу от моя дом. Разликата от шест етажа и от няколко десетилетия не беше никаква бариера между нас за непринудена беседа – главно на литературни теми: за българския ПЕН-клуб, за Гео-Милевото списание „Пламък”, за новоизлязла книга, а понякога и за житейски неща.

Ала сърдечната покана, дошла по телефона, почти винаги е била с уговорката: „Заповядай, ако обичаш, след около два часа”... Защото тя си оставяше достатъчно време да сложи подходящо за такъв писателски разговор облекло, да оправи безупречно косата, може би да постави и пестелив грим. Посрещаше ме с топла усмивка, но усещах, че държи на една, само нейна, достолепна вежливост, избягвайки

Георги Константинов

излишното фамилиарничене. Не знам доколко е намясто да спомена тук френската поговорка, че някои жени „остаряват като обувки, а други като катедрали”, но наистина в Леда имаше, мисля си аз, някакъв „катедрален” финес.

Ще напомня, че по това време имах и честта да продължа – години след нейното забележително председателство на Българския ПЕН-клуб – и аз, като нея, да председателствам повече от десетилетие тази престижна, но винаги трептяща от различни творчески идеи и настроения, писателска общност...

Неведнъж ме е парвало чувството за неудовлетвореност от това мое председателство – защото само частично можех да постигна нейните невероятни контакти с големи писатели от цял свят, осъществени и в ПЕН-форумите, а и по времето на постоянното ѝ българско представителство в ЮНЕСКО. Нека прибавим и многобройните нейни преводи на американска, английска, руска, даже африканска поезия. Имам няколко от преведените книги с автограф, между които бих поставил на предно място чудесните ѝ преводи – в антология, заедно с други преводачи – на Емили Дикенсън. Тук няма как да не напомня, че тази завидна способност за езици беше нещо като запазена фамилна марка – нейният баща, големият европейски поет Гео Милев, безсмъртният автор на поемата „Септември”, е владеел, пак по нейни думи, 13 езика писмено и говоримо.

Разговаряйки за нашия ПЕН-клуб, тя с добродушно снизхождение подкрепяше например моя доста успешен стремеж за добро овладяване на западен език, необходим за добрите творчески контакти. А за духовната и подкрепа за оцеляването и развитието на Гео-Милевото списание „Пламяк”, с което съдбата също ме свърза, мога да говоря с часове. Но това са само няколко от важните позитивни знаци, които съм получавал от нея в нашите разговори.

Имах нейната подкрепа в стремежа на ПЕН-клуба да бъде общност на изявени писатели от различни творчески съюзи: Съюз на българските писатели, Писателското сдружение, Съюзът на преводачите – една ПЕН-общност над политическата конюнктура и без всякакви нелитературни предубеждения. „Талантът, често казваше тя, е нашата най-ценна валута“. По това време Леда беше силно съпричастна и към осъществяването на единствената ни (и досега единствена) международна писателска конференция в Балчик, към излизането на нашия ПЕН-бюлетин на български и английски, изпращан в стотина страни и т.н.

Сигурно е излишно да споделя, че в дейността на ПЕН, пък и не само в нея, Леда беше трудно достижим пример за сравнение.

И все пак ще кажа, че от това сравняване полза имаше: немалко от добрите неща в развитието на нашата ПЕН-общност, и то, когато се надигахме от временния застой (защото, малко след промените у нас, в централата на ПЕН ни бяха сложили в списъка на т.нар. „спящи” ПЕН-клубове), та тези добри неща бяха също свързани с нея. Това наше излизане от „съня” се дължеше в немалка степен и на продължилите деликатни подсъказвания и съвети на Леда Милева. Спомням си, как творческото оживление на българския ПЕН-клуб тогава искрено я радваше – неведнъж е заявявала това на нашите събирания, слагайки не съвсем заслужен акцент главно на моята роля. Сигурно продължилото оживление щеше да я радва и днес, ако би имала възможността да види новото му развитие при председателството на известната ни писателка Здравка Евтимова.

Май не тръгнах от най-главното – поетическото творчество на Леда Милева. Но аз не започнах с думи за нейните остроумни и чаровни творби за деца, защото едва ли има някой от нас, който още от детските си години да не знае наизуст и „Зайченцето бяло”, пък и други нейни класически стихотворения. Но тук, във всеобщата преценка за „класичност” на творбите ѝ, ще си позволя да внеса малко допълнение. Нека не си представяме Леда Милева само като проникателен познавач на детската душа, строг мъдрец, владеещ до съвършенство педагогически похвати. Може би такава непълна представа за Леда идваше от нейното наистина строго и изискано излъчване, в което тя не си позволяваше излишни жестове и думи.

Дори понякога съм чувал да я наричат със скрито уважение, и даже страхопочитание – „желязната лейди Милева”. Вече разказах как се е случвало и на мен да усетя как премерва думите си, как държи да изглежда винаги достолепно, неприемайки онзи тогавашен прекален „интимитет” между хората на перото. И въпреки това, искам да подчертая нещо, което малцина забелязваха – тя беше артистичен човек, с тънко, овладяно до съвършенство, чувство за хумор. Умееше да се усмихва и ценеше усмивката в другите хора. Неведнъж е проявявала пред мен внимание и загриженост към познат, съсед или колега. Винаги е намирала точната дума, даже точната шега, за да изрази такава усмихната добронамереност. Но правеше това с аристократична сдържаност, не съвсем по нашенски, бих казал.

При внимателно вглеждане в нейното поетическо творчество, ще забележим добрата усмивка не само в „Зайченцето бяло”, а и в почти всички нейни творби. Ами да вземем например стихотворението „Чадър”:

Черен и пращен,
Тих и добър,
стои като дядо в кюшето чадър.
Но щом зазвъни по капчуците дъжд,
чадърът се втурва навън изведнъж,
започва да тича над хорските шапки,
бърбори си нещо с дъждовните капки...
Наперен и весел – същинско момче,
той скача, макар с един крак,
додето небето изчисти се пак...

Или артистичната картина на есента:

Как започна? Есента боядиса листата
на брезата.
После ветровете – през лятото спали –
се разбудиха и надуха кавали.
Те свиреха тъй весело,
че листата се засмяха и заиграха...

И малко по-нататък:

Дори шипката си е наметнала шал.
Да вървим!
Карнавал! Карнавал!
Тъй свиреха ветровете...

Наистина – остроумно и артистично. Почти всички нейни творби са доказателство за това, което казвам. А няколко пъти съм бил свидетел, как тя общува с малки ученици по време на априлските дни, посветени на литературата за деца. Същата непринудена артистичност, същия усет за жив и остроумен контакт.

А лично тя ми е разказвала, как на един ПЕН-конгрес, станал в Лондон, е произнесла слово на твърде щекотлива тема: за сложността на творческия труд. И това слово, което е далече от ораторската официалност, после било цитирано в почти всички големи лондонски вестници. Най-силно впечатление направил анекдотът, който тя разказала в края на словото си:

- ...Един много тъжен човек отишъл да потърси лекарска помощ от психиатър.
- В някаква черна дупка се намирам, докторе – казал той. – Непрекъснато лоши мисли ми се въртят из главата. Не съм далече от желание за самоубийство...
- Често ли оставате сам въщи? – попитал докторът.
- Всяка вечер излизам. Но се чувствам самотен пред очите на хората...– отвърнал много тъжният човек.
- Очевидно имате нужда от сериозна промяна на начина на живот – казал докторът. – Трябва да влизате в близък контакт с повече хора, да попадате по-често в атмосфера, изпълнена с весело настроение. Примерно – идете на цирк, посмейте се заедно с клоуна.
- Аз съм клоунът – казал много тъжният човек.

Ето – това беше и това е Леда Милева!